

Meremehel piab olema kümme `kepsi

MEELI SEDRIK

Eesti keeles on sonimütsil mitu nimetust: *soni* ja kõnekeelne *soge*, murretes veel nt *kepka* ~ *kipka*, *hurask* ~ *vurask* ja *keps*. Need nimetused on eesti keelde laenatud.

Soni ja *soge* etümoloogia on esitanud Udo Uibo, need on laenatud saksa keelest: *soni* laenualus on baltisaksa *Johnny-Mütze* 'nahast või kangast nokkmüts, Inglise reisimüts, spordimüts' ja *sogel* saksa *Jockeimütze* 'džokimüts' (Uibo 2007: 308–310). Murdesõnad *kepka* ~ *kipka* ja *hurask* ~ *vurask* on vene laenud, millest on kirjutanud Mari Must, vrd vene *кénка* 'nokkmüts, soni(müts)' ja *фурáжка* '(sirmiga) müts, vormimüts' (Must 1954: 68, 379, 2000: 94, 481).

Murdesõna *keps* päritolu ei ole seni uuritud. Sõna kohta on Eesti Keele Instituudi murdearhiivis kirjapanekuid kolmest kihelkonnast: Kihnus on kasutatud varianti *keps*, Häädemeestel palatalisatsiooniga *keps* ja Muhus ä-ga *käps*, tähendusena on antud 'soni, ludumüts' (EMSUKA, EMS). Andrus Saareste mõistelises sõnaraamatus on Häädemeestelt fikseeritud ka *i*-ga variant *kips* (EKMS 3: 83). Sõna *keps* leiab ka Kihnu sõnaraamatust (KES). Kihnust on kirjapanekuid *kepsi* kohta kõige rohkem, neist ühes on märgitud, et sõna on „vanema ja keskmise põlvkonna keeles harvem esinev”. Üksikasjalikumalt mütsi kirjeldatud ei ole. Saab teada, et materjaliks oli riie, 'sõuksi `riide `müt'sa üitti enne ikka *käps* `mütsideks, see `olli *käps* Muh, ja mütsi põhi oli laidudest kokku õmmeldud, *kepsi* põhe `laidöst kogo `aetud Khn (EMSUKA).

See suhteliselt uus murdesõna on laenatud rootsi keelest. Rootsi akadeemia sõnaraamatus on sõna *keps* fikseeritud teatud ringkondade rahvakeeles tähenduses 'pehme müts eriti eest küllaltki laia põhja ja enamasti mütsikangaga kaetud nokaga, (inglise) „spordimüts”. Rootsi *keps* on laenatud inglise keelest ja laenualus on inglise sõna *cap* 'müts' mitmuse vorm *caps*, inglise keelde on sõna saadud hilisladina keelest, kus *cappa* tähendus on 'kapuuts, mantel'. (SAOB: *keps*) Sama päritolu on nimetatud ka rootsi keele etümoloogilistes sõnaraamatutes (Wessén 1996: 210; Ernby 2010: 300). Nimetada võib veel seda, et meile vene keele kaudu saadud nimetus *kepka* ~ *kipka* on samuti pärit samast hilisladina sõnast (Uibo 2007: 308).

Kui Rootsi akadeemia sõnaraamatu 1935. aastal ilmunud köites on rootsi sõna *keps* juures nimetatud tuntust rahvakeeles ja teatud ringkondades, siis tänapäeval esitatakse sõna kirjakeelsena ilma märgendita (SO; SAOL). Rootsi sõna on kõigepealt kasutusele tulnud arvatavasti meremeeste seas. Varasemad kirjapanekud rootsi keeles korstnapühkijate slängis on trükitud aastal 1910 ja mereväelaste keeles aastal 1912. (SAOB: *keps*; Palm 1910: 92, 95, 102; Thesleff 1912: 49)

Rootsi keeles võib sõna *keps* tähistada kaht tüüpi nokaga mütsi. Rootsi akadeemia sõnaloendis on sõna *keps* tähendusena märgitud 'lame nokaga müts' (SAOL) ja rootsi keele sõnaraamatus 'sportlik (lame) nokaga müts, liitsõnadena *basebollkeps* 'pesapallimüts', *golfkeps* 'golfimüts', *gubbkeps* (sõna-sõnalt) 'vanamehemüts' (SO). Rootsi-eesti sõnaraamatus on rootsi sõna tähendusena märgitud 'nokkmüts, nokats(müts)' (RES: 459). Sportlikud pesapalli- ja golfimütsid on tänapäeval juba sonist erinevad.

Kui tavapäraselt hääldatakse rootsi *k* eesvokaali ees helitu afrikaadina [č] (Elert 2000: 156), siis sõnas *keps* hääldub see kui [k] (SAOB; SAOL; SO). Seda tuleb erandina ette mõnes vöõrsõnas, uuemas laenus (RES: 1366), millega praegusel juhul ongi tegemist. *e*-ga märgitud vokaali hääldus on sõnaraamatutes aja jooksul muutunud. 1935. aastal ilmunud SAOB-is on vokaali hääldusena esitatud [ä], 2009. aastal ilmunud rootsi keele sõnaraamat (SO) ja 2015. aasta Rootsi akadeemia sõnaloend (SAOL) annavad vokaali häälduseks [e]. Rootsi idaosas häälduses ei tehta vahet lühikese *e* ja lühikese *ä* hääldamise vahel, hääldusvariandiks on *e* ja *ä* vahepealne häälik [ɛ]; sama nähtus on tuntud Gotlandil ja soomerootsi murretes (Elert 2000: 32, 46).

Soomerootsi murrete sõnaraamatus on sõna fikseeritud ühest kihelkonnast kujul *kippsmössa* (OFSF: *keppsmössa*). Inglise sõna on rootsi keele vahendusel jõudnud ka soome murretesse Päris-Soome põhjaosas ja Lõuna-Pohjanmaa idaosas: *käpsä* 'nokkmüts, soni' Eurajoki, Rauma, Nurmo (SMS: *käpsä*³).

Rootsi laenualuse vokaali kvaliteet, mis on võinud olla *e* ja *ä* või vahepealne häälik ɛ, on mõjutanud ka vokaalivalikut eesti murretes: Muhus *ä*, *käps*, Kihnus ja Häädemeestel *e*, *keps* ja *keps*. Saareste mõistelistes sõnaraamatus kirja pandud Häädemeeste *kips* (EKMS 3: 83) ei ole arvatavasti soomerootsist laenatud, vaid tegemist võib olla kohaliku vaheldusega. Läänemurdes on Pärnumaal tuntud nähtus *e* kõrgenemine *i*-ks (Juhkam, Sepp 2000: 38). Sõna *keps* leviku järgi eesti murretes võib arvata, et sõna on saadud eesti keelde meremeeste kaudu, on ju nii Muhus, Kihnus kui ka Häädemeestel meri lähedal ja meresõit au sees.

Suurbritannias muutus nokaga pehme meestemüts eriti populaarseks 1880. aastatel, kuid see on pärit märksa varasemast ajast. Sonimütsi, inglise *flat cap*'i eelkäija *bonnet* oli kasutusel juba XIV sajandil. Nimetus *cap* võeti kasutusele enne XVII sajandit. XVI sajandil tahtis Briti parlament edendada villa kasutamist ja kohustas kõiki alamast seisusest mehi pühapäeviti ja pühade ajal kandma villasest kangast peakatet. Kuigi see seadus ei kehtinud kaua, sai sellest peakattest töötava mehe vormirõiva osa. (Schneider 2017)

Eesti keele seletavas sõnaraamatus (EKSS) on *soni* tähendusena antud 'hrl paksemast riidest v nahast ja (samast materjalist) nokaga meestemüts'. Ranget piiri *soni* ja *nokkmütsi* vahel on murdeandmetes raske tõmmata. Sageli on seletustes pakutud mõlemat. Nt annab Must (2000: 94) *kepka* tähenduseks 'nokkmüts, soni', eesti murrete sõnaraamatus on antud aga 'pigimüts; sonimüts' (EMS). *Vuraski* tähendusena on rohkem tuntud *nokkmütsi* ja *soni* kõrval Kanepist üles märgitud tähendus 'vanaaegne viltkübar' ja variandil *puraski* Jürist 'soldatimüts; vanaaegne meestekaabu' (Must 2000: 481).

Reet Piiri kirjutab „Suure mütsiraamatu” linnamoe peakatete peatükis ka XIX sajandi teisel poolel saksikumate meeste seas omaks võetud mustast või tumesinisest

riidest kõva, läikiva sirmi ehk nokaga mütsist, mis oli *nokkmüts*, *nottmüts*, *lakats* või *ulaga müts*. Muu hulgas viitab ta XIX sajandi lõpu kirjeldustele, kuidas mõisa opman ja mõisahärra sellise peakatte kandmise ära keelanud. Mõnel pool on nimetatud sellist mütsi ka *vene mütsiks*, sest nähti seost Vene ametnike vormirõivaga. Raamatus on pilt XX sajandi alguses valmistatud peakattest, mida nimetatakse soniks ning mis on ömmeldud omakootud kangast ja millel on kunstmaterjalist nokk. (Piiri 2017: 249, 259)

Sonimüts oli Eestis 1920. aastatel populaarne peakatte, kasutusele tuli sedalaadi müts aga juba enne omariikluse aega (Ojavee, Pupart 2019: 24, 15). Udo Uibo (2007: 308) on kirjutanud, et sõna *soni* tuli eesti keeles kasutusele arvatavasti pärast Esimest maailmasõda.

Pehme, nokaga mütsi jaoks on meil võõrsilt laenatud mitu nimetust. Kas seda tüüpi peakattet on püütud ka keeles olemas olevate sõnadega kuidagi nimetada?

Murrete sõnaraamatus on mitmegi peakatte tähendust seletades kasutatud sõna *soni* ehk need võivad olla *soni* sünonüümid. Nii tähendab *lodu*² vana, vormitu peakatte kõrval ka *soni*, *lodumüts* ja *-kübar* aga on ainult *soni*, pehme riidemütsi tähenduses. Kasutusel on olnud ka sõnad *losumüts*, *lotsumüts*, *lotmüts* ja *lotumüts*, samuti *ludumüts* (mille tähendusena on antud ka 'lätu'), *lätumüts* ja *lätmüts* ning arvatavasti on ka *läss* 'nokaga suvemüts' olnud soniga väga sarnane. (EMS) Saareste mõis- telisest sõnaraamatust leiab veel *läsumütsi* (EKMS 3: 83).

Nii kajastavad need murdenimetused sonimütsi pehmet ja madalat vormi. Väike-Maarjast on üles kirjutatud: *kui müts kukub noka 'piale, sie on lud'u müts* (EMSUKA). On ju ka näiteks ingliskeelne *soni* nimetus *flat cap* sõna-sõnalt 'lame müts' (Schneider 2017).

Neist n-õ kirjeldusel põhinevatest murdenimetustest on laiemat kasutust leidnud *ludumüts* ja *lodumüts*. Wiedemanni (1973: 640) sõnaraamatu 2. trükkis on esitatud *ludu-m[üts]* tähendusega 'hängende Mütze', mis on üle võetud ka Saareste mõist- lisse sõnaraamatusse tõlkega 'mingi rippuv müts' (EKMS 3: 83). Millist mütsi on just mõeldud, ei oska arvata. Küll aga on *lud'umüt's* (ilma seletuseta) olemas 1925. aastal ilmunud õigekeelsuse sõnaraamatu I osas (EÕS 1925: 420), Elmar Muugi sõna- raamatus (VÕS 1936: 232), aga ka nt 1953. aasta väikses õigekeelsuse sõnaraamatus (VÕS 1953: 154), ÕS 1976-s ja ka ÕS 2018-s. *Ludumütsi* ja *lodumütsi* kasutamisele *soni* sünonüümina Oskar Lutsu följetonis „Vana kübar” on osutanud ka Uibo (2007: 309).

Julius Mägiste (EEW: 1335) käsitleb sõnade *lodu* ja *ludu* päritolu sõnaartiklis *lodev* ja peab seda eesti deskriptiivseks tüveks. Seda seisukohta on jaganud Alo Raun (1982: 77, *lodu*) ja „Eesti etümoloogiasõnaraamat” (EES: *lodu*¹). Kirjakeeles on kasu- tusel ka määrsõnad *lodus* 'lamavalt, siledalt vastu aluspinda, keha või pead ligi asen- dis', *lodus* 'lontis, ripakil asendis' (ÜS).

Millist peakattet *lodumütsiga* täpsemalt silmas peetakse, selgub enamasti kon- tekstist. 1906. aasta Postimehes kirjeldatakse *lodumütsi* kui uuema aja nähtust:

Mõned meie nooredmehed näevad seda edevust ka naesterahvaste käest olevad päri- nud, et omalgi suure juuksetuti otsaette kasvatavad, seda ka sähredavad, nii et see

nagu pikk, kähar Saksamaa lambavill välja näeb. Sinna pääle seatakse nõndanime-
tatud „lodumüts”, mille sirmi vaevalt lodu alt näha võime. [---] Võib olla on [---]
nüüdsed „lodumütsid” palju „praktilikumad” pääkatted, kui muud selle sarnased
meisteritööd, millest minu vanapoiisi pää aru ei suuda saada. Vahest on „lodumütsi-
dega” parem uulitsa nukadel naesterahvaid piiluda või öökohmakutel plagama panna
[---] (Vanapoiisi päevaraamat 1906)

Lodumüts on olnud piisavalt tuntud, et seda on kasutatud ka nt otsimiskuulutu-
ses kadunud lapse riietuse kirjeldamisel.

Poisikesel olid hallid kodukootud riided seljas, pruun lodumüts peas, Soome kingad
jalas. (Karjapoiss 1914)

Sõna on leidnud kasutust mujalgi kirjeldustes.

Kohe torkasid silma: puhtad kuubülikonnad, kraed, kaelasidemed, pehmed kaabud
ja lodumütsid; inimesed kõik väljamaa moodu, neid võiks ennem advokaatideks,
inseneerideks, arstideks jne. pidada, kui töölisteks [---] Niisugused on kommunaar-
rid. (Lipilin 1927: 36)

Iljtitsh tuli tööle kohases ülikonnas – mingisugune vana moodust läinud kuub, rohe-
lised püksid, lodumüts peas. (Lipilin 1927: 57)

Lodumütsi kõrval leiab kasutust ka *ludumüts*.

Kõige suurem mütsi-ladu Jurjevis [---] soovitab oma suurest ladust igasuguseid vilt-,
õle- ja juurtest kaabusid, nokk, Inglis- ja ludumütsa. (Kõige suurem... 1915)

Autu inimene on kõigepealt kahtlane. Tema riided torkavad kohe silma. Peas – lai
ludumüts, autojuhi palitu, kaelas – mahakeeratud krae; jalas – kalossid, silmade ees
– prillid. (Miilitsionär 1917: 12)

Poisikesel on [---] peas sinine ludumüts, jalas mustad sukad ja jalas Ameerika saapad
(tankid). (Poisike kadunud 1920)

Leenin tuli pleekinud ludumüts peas ja palitu käevarrel. (Naistöölise... 1927: 1)

Sugugi alati ei pruugi *ludumüts* tähendada aga soni. A. H. Tammsaare (1936: 493)
on seda sõna kasutanud „Tõe ja õiguse” V osas: „Seal see Tiina siis nüüd keset sauna-
õue seisis, ludumüts peas, pamp seljas, kõrgekontsaga kingad jalas, silmad maateral,
suurevõitu kahvatu suu nagu nutul või naerul.” See on tekitanud soome keelde tõlki-
misel küsimusi ning autori ja tõlkija kirjavahetuses on leitud, et siinses kontekstis on
mõeldud baretti (TÕ tõlkimisest 1978: 166).

Paistab, et aja jooksul on ludu- ja lodumütsi kirjakeelses tähenduses kadunud
sonimütsi pool. 2009. aastal ilmunud kirjakeele seletav sõnaraamat (EKSS) nime-

tab *ludumütsi* tähendusena 'pehme vormitu või liibuv müts', *lodumütsi* seletusena on antud aga '(mütsi)lotu; pehme, vormitu peakate' ja *lotu* kui (mütsi)lotu artiklis on teiste liitsõnade hulgas *sonilodu*. EKI ühendsõnastikus on *lodumüts* 'pehme, vormitu peakate' ja näitena on esitatud *Päkapiku lodumüts*; *ludumüts* on aga 'pehme vormitu või liibuv müts' (ÜS). Soniga neid nimetusi enam otsesõnu ei seostata.

Praegusel ajal on üsnagi selge, milline müts on *soni* või *soge*, *ludu-* ja *lodumütsiga* aga ei pruugi see peakate enam üldse seostuda. Veelgi vähem on ilmselt neid, kes teavad, mis on *kepka*, *vurask* või *keps*.

Miks aga on meremehel vaja kümmet kepsi? Häädemeestelt on kirja pandud: *meremehel piab olema kümme 'kepsi, et ku üks 'lendab, et siis teine kohe pähe 'panna on* (EMSUKA).

SÕNAVARAKOGUD

EMSUKA = Eesti murrete ja soome-ugri keelte arhiiv Eesti Keele Instituudis

VEEBIVARAD

OFSF = Ordbok över Finlands svenska folkmål. *abbaal-rejäl*. (Institutet för de inhemska språkens webbpublikationer 33.) Helsingfors: Institutet för de inhemska språken, 2013–. <http://kaino.kotus.fi/fo>

SAOB = Svenska Akademiens ordbok. <https://www.saob.se>

SAOL = Svenska Akademiens ordlista över svenska språket. <https://spraakbanken.gu.se/saol-hist>

SMS = Suomen murteiden sanakirja. *a-lööveri*. (Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30.) <http://kaino.kotus.fi/sms>

SO = Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien. <https://www.gu.se/svenska-spraket/svensk-ordbok>

ÜS = EKI ühendsõnastik 2021. Eesti Keele Instituut. <https://sonaveeb.ee>

KIRJANDUS

EES = Eesti etimoloogiasõnaraamat. Koost ja toim Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar. Peatoim I. Metsmägi. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2012. <https://www.eki.ee/dict/ety>

EEW = Julius Mägiste, Estnisches etymologisches Wörterbuch. Kd IV. *kuhtuma–loom*. Helsinki: Finnisch-Ugrische Gesellschaft, 1982.

EKMS = Andrus Saareste, Eesti keele mõisteline sõnaraamat. Kd I–IV. Dictionnaire analogique de la langue estonienne. Avec un index pourvu des traductions en français. (Eesti Teadusliku Seltsi Rootsisis väljaanne 3.) Stockholm: Vaba Eesti, 1958–1963.

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat. Kd 1–6. „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” 2., täiendatud ja parandatud trükk. Toim Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veski, Ülle Viks, Piret Voll. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2009. <http://www.eki.ee/dict/ekss>

- Elert, Claes-Christian 2000.** Allmän och svensk fonetik. 8., ümbertöötatud tr. Stockholm: Norstedts.
- EMS** = Eesti murrete sõnaraamat. Kd I– (*a-piiastama*). Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 1994–. <http://www.eki.ee/dict/ems>
- Ernby, Birgitta 2010.** Norstedts etymologiska ordbok. Stockholm: Norstedts.
- EÕS 1925** = Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat. „Eesti keele õigekirjutuse sõnaraamatu” II täiendatud ja parandatud trükk. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus, 1925.
- Juhkam, Evi; Sepp, Aldi 2000.** Läänemurde tekstid. (Eesti murded VIII.) Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- Karjapoiss.** [Kuulutus.] – Uusleht 24. X 1914, lk 2.
- KES** = Kihnu sõnaraamat. Koost Reene Leas, Reti Könninge, Silvi Murulauk, Ellen Niit. Toim Karl Pajusalu, Jüri Viikberg. Kihnu Kultuuri Instituut, Eesti Keele Instituut, Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituut. Kihnu–Pärnu–Tallinn–Tartu: Eesti Keele Sihtasutus, 2016.
- Kõige suurem...** [Kuulutus.] – Postimees 23. IV 1915, lk 4.
- Lipilin, I. P. 1927.** Kuidas nõukogude-võim uut elu ehitab ja Lenini tegevus pärast Oktoobrit. K. T. Sverdlova toimetusel. Moskva: Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Rahvaste Keskkirjastus.
- Miilitsionär 1917** = Igaüks omaette miilitsionär. (Õpetlik käsiraamat.) – Meie Mats 9. XII 1917, lk 12.
- Must, Mari 1954.** Vene-eesti suhete kajastumine lõuna-eesti murrete sõnavaras. Sõnaloetelu. (Dissertatsioon filoloogiateaduste kandidaadi teadusliku kraadi taotlemiseks.) Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn. [Käsikiri.]
- Must, Mari 2000.** Vene laensõnad eesti murretes. [Tallinn:] Eesti Keele Sihtasutus.
- Naistööliste mälestused Leninist.** – Naistöoline ja talunaisterahvas 1927, nr 4, lk 1–2.
- Ojavee, Anu; Pupart, Piret 2019.** Eesti moe 100 aastat. (EV100.) [Tallinn:] Post Factum.
- Palm, Herman 1910.** Hemliga språk i Sverige. – Svenska landsmål och Svenskt folkliiv, nr 6, lk 57–109.
- Piiri, Reet 2017.** Suur mütsiraamat. Eesti kihelkondade peakatted. [Tallinn:] Hea Lugu.
- Poisike kadunud.** [Kuulutus.] – Tallinna Teataja 22. VI 1920, lk 1.
- Raun, Alo 1982.** Eesti keele etümoloogiline teatmik. (Maarjamaa taskuraamat 17.) Rooma–Toronto: Maarjamaa.
- RES** = Rootsi-eesti sõnaraamat. Svensk-estnisk ordbok. (Nordistica Tartuensia 10.) Koost Mari Aidla, Signe Cousins, Maiu Elken, Madis Kanarbik, Kristina Mullamaa, Tiina Mullamaa, Marina Pertšjonok, Mai Praizner, Raimo Raag, Virve Raag, Juhan Tuldava. Tallinn: Valgus, 2004.
- Schneider, Sven Raphael 2017.** Flat cap & newspaper boy hat style guide. – Gentleman's Gazette 20. X. <https://www.gentlemansgazette.com/flat-cap-newsboy-hat> (3. V 2021).
- Tammsaare, A. H. 1936.** Tõde ja õigus. Romaan. V jagu. Teine trükk. Tartu: Noor-Eesti kirjastus.
- Thesleff, Arthur 1912.** Stockholms förbrytarspråk och lägre slang 1910–1912. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- TÕ tõlkimisest 1978** = „Tõe ja õiguse” tõlkimisest Soomes. A. H. Tammsaare kirjad Erkki Reijonenile. Kommenteerinud Elem Treier. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 160–169.
- Uibo, Udo 2007.** Etümoloogilisi märkmeid (II). – Keel ja Kirjandus, nr 4, lk 305–312.

Vanapoiis päevaraamat. Ära kirjutatud: Öpoeeg Hans. – Postimees. Eesti päevaleht. Pärnu väljaanne 3. III 1906, lk 2.

VÕS 1936 = Väike õigekeelsus-sõnaraamat. Koostanud Elmar Muuk. 5., parandatud ja täiendatud trükk. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

VÕS 1953 = Väike õigekeelsuse sõnaraamat. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

Wessén, Elias 1996. Våra ord, deras uttal och ursprung. Kortfattad etymologisk ordbok. 2., täiendatud tr. Svenska språknämnden. Stockholm: Norstedts.

Wiedemann, Ferdinand Johann 1973. Eesti-saksa sõnaraamat. Neljas, muutmata trükk teisest, Jakob Hurda redigeeritud väljaandest. Estnisch-deutsches Wörterbuch. Vierter unveränderter Druck nach der von Jakob Hurt redigierten Auflage [1893]. Tallinn: Valgus.

ÕS 1976 = Õigekeelsussõnaraamat. Toim Rein Kull, Erich Raiet. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.

ÕS 2018 = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018. Toim Maire Raadik. Koost Tiinu Erelt, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, M. Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: EKSA. <http://www.eki.ee/dict/qs>

Meeli Sedrik (sünd 1968), MA, Eesti Keele Instituudi vanemleksikograaf (Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn), meeli.sedrik@eki.ee

Estonian names for a flat cap

Keywords: Estonian, Estonian dialects, etymology, Swedish loanwords

The Estonian language knows several names for a flat cap: there are *soni* and the colloquial *soge*, in dialects we also find, e.g., *kepka* ~ *kipka*, *hurask* ~ *vurask* and *keps*. All those terms are loanwords in Estonian: *soni* is of (Baltic) German and *soge* of German origin, whereas *kepka* ~ *kipka* and *hurask* ~ *vurask* have been borrowed from Russian. The dialect word *keps* ~ *käps*, which has been recorded from three parishes (Muhu, Kihnu and Häädemeeste) is a Swedish loanword. The Swedish *keps* ‘a soft rounded hat with a rather wide top, especially in the front, and a brim mostly covered with the same fabric, an (English) sports hat’ is an English loanword, borrowed from the plural form *caps*. As the first Swedish use has been recorded in 1910–1912, the Estonian loanword must be relatively recent.

In Estonian dialects the flat cap has also been referred to as *lodu*, *lodumüts* or *lodukübar*, *losumüts*, *lotsmüts*, *lottomüts*, *lotumüts*, *ludumüts*, *lätumüts*, *lättmüts*, *läsumüts*. All those names are motivated by the low and soft form of the hat. The names *lodu*- and *ludumüts* have also been used in standard Estonian, while *ludumüts* may as well refer to a beret. With time, *ludumüts* seems to have lost its ‘flat cap’ meaning in standard Estonian.

Meeli Sedrik (b. 1968), MA, Institute of the Estonian Language, Senior Lexicographer (Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn), meeli.sedrik@eki.ee